

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ-ΥΠΑΚΟΗ

Αικ. Γκαρή
Ακαδ. έτος 2019-20
agari@psych.uoa.gr

ΣΥΜΜΟΡΦΩΣΗ & ΥΠΑΚΟΗ

Συμμόρφωση σημαίνει τη διαμόρφωση της γνώμης, των διαθέσεων και γενικά της συμπεριφοράς των ατόμων, συνειδητά ή ασυνείδητα, έτσι ώστε να μοιάζουν με τις γνώμες, διαθέσεις και συμπεριφορά κάποιου προτύπου ή μιας ομάδας.

Υπακοή σημαίνει την ακούσια διαμόρφωση της συμπεριφοράς κάτω από άμεση ή έμμεση πίεση.

Ενδοτικότητα

Επιφανειακή, δημόσια και παροδική αλλαγή συμπεριφοράς και στάσεων, ως απάντηση σε διατύπωση αιτημάτων, άσκηση πίεσης και καταναγκασμού

Νόρμες

Άγραφοι κανόνες που ρυθμίζουν την ομοιομορφία των στάσεων και συμπεριφορών των μελών που υπάγονται σε μία ομάδα

Το φαινόμενο της Συμμόρφωσης

- Παρατηρείται όταν κάποιος, αν και επιλέγει ελεύθερα ανάμεσα σε πιθανούς τρόπους δράσης ή γνώμες, δεν έχει εκ των προτέρων ο ίδιος σχηματίσει μία γνώμη, ώστε τελικά να ακολουθεί κάποιου άλλου τον τρόπο δράσης ή τη γνώμη.
- Ισχύει ακόμα και σε ακραίες περιπτώσεις εσφαλμένων εκτιμήσεων.
- Πείραμα M. A. Sherif (1936): «αυτοκινητικό φαινόμενο» που δείχνει τη συμμόρφωση μέσω της οπτικής διόδου.
- Πείραμα του S. E. Asch (1951): 35% ποσοστό συμμόρφωσης προς εμφανώς εσφαλμένες εκτιμήσεις μέσω της οπτικής οδού

Επιρροή της ομάδας Tajfel & Turner, 1979

- Η αυτοεκτίμηση του ατόμου συνδέεται με τη «μοίρα» της ομάδας. Για να αξιολογήσουν τα μέλη θετικά τον εαυτό τους θα πρέπει να μπορούν να αξιολογήσουν θετικά και την ομάδα, και αντίστροφα, αξιολογώντας θετικά την ομάδα (ενδο-ομάδα/εσω-ομάδα) αξιολογούν θετικά και τον εαυτό τους.

Το άτομο συμμορφώνεται στην ομάδα γιατί:

- έχει ανάγκη να γίνει αποδεκτό/να μην απορριφθεί (Κανονιστική επιρροή της ομάδας)

- Το άτομο-μέλος της ομάδας δίνει ιδιαίτερη αξία στην ομάδα επειδή αντλεί τις αναγκαίες γι' αυτό πληροφορίες για τον κόσμο (Πληροφοριακή επιρροή)
- Τα μέλη της ομάδας κάνουν «δικά τους» τα χαρακτηριστικά της ομάδας/των ομάδων, δηλαδή προσαρμόζουν σκέψεις & συναισθήματα σε αυτά των ομάδων (Αναφορική επιρροή).

Κοινωνική επιρροή

Διαδικασία κατά την οποία οι στάσεις και η συμπεριφορά μας επηρεάζονται από την πραγματική ή από την υπαινισσόμενη παρουσία των άλλων ατόμων.

Ομάδες αναφοράς: ομάδες πολύ σημαντικές ψυχολογικά, είτε γιατί επιδιώκουμε να συμπεριφερθούμε σύμφωνα με τις νόρμες τους ή επειδή αντίθετα επιδιώκουμε να τις παραβούμε (π.χ. μία ομάδα περιβαλλοντική που έχει μεγάλη σημασία για το άτομο).

Ομάδες Θετικής ≠ Αρνητικής αναφοράς

Ομάδες υπαγωγής: ομάδες όπου ανήκουμε σύμφωνα με κάποια αντικειμενικά κριτήρια ή κοινωνική συναίνεση ή κάποιον έξωθεν καθορισμό (Kelley, 1952), π.χ. Είμαι φοιτητής του ΕΚΠΑ.

Εάν ταυτίζεται η ομάδα θετικής αναφοράς με την ομάδα υπαγωγής, η συμμόρφωση αυξάνεται.

Ενδοτικότητα καταναγκαστικού χαρακτήρα και Μεταστροφή (Moscovici, 1976)

Η ενδοτικότητα δεν ταυτίζεται με την εσωτερίκευση και την αποδοχή μιας θέσης, όπως συμβαίνει στη συμμόρφωση, αλλά έχει καταναγκαστικό χαρακτήρα.

Για το Moscovici (1976) υπάρχει και η έννοια της μεταστροφής, ως μία εσωτερική αλλαγή που συνεχίζει να υφίσταται, ενώ δεν υπάρχει εξωτερική επιτήρηση.

Ισχύς

- Το να επηρεάζει κανείς τους άλλους και ταυτόχρονα να αντιστέκεται στην επιρροή των άλλων.

Είδη ισχύος

(French & Raven 1959, Raven, 1965, 1993)

Ανταμοιβής,

Καταναγκασμού,

Πληροφόρησης,

Ειδικών Γνώσεων.

Αναφοράς-ταύτισης βάσει νομιμοποίησης

ΥΠΑΚΟΗ (S. Milgram, 1961)

«Η υπακοή συνδέει την ατομική συμπεριφορά με την πολιτική σκοπιμότητα...
Είναι η συνδετική δύναμη που δεσμεύει τους ανθρώπους σε συστήματα εξουσίας..»

Ερώτημα: πόση υπακοή θα έδειχνε ένας «δάσκαλος» όταν θα βρισκόταν υπό την πίεση ενός επιστήμονα, προκειμένου να βλάψει συνανθρώπους του;» (..με ηλεκτροσόκ όταν ο μαθητής θα έκανε λάθη..).

Πρόγνωση

Ότι μια μικρή μειοψηφία δασκάλων εθελοντών θα δεχόταν να τιμωρήσει με ηλεκτροσόκ το μαθητή για τα λάθη του δεν βγήκε αληθινή. **Διαψεύστηκε.**

Με διαταγή του ερευνητή από τα **40 άτομα** που συμμετείχαν ως εθελοντές στο ρόλο του δασκάλου, ηλικίας 20-25 ετών, διαφόρων επαγγελμάτων:

- **5 μόνο αρνήθηκαν** να ξεπεράσουν το επίπεδο 20, με 300 βολτ
- **35 ξεπέρασαν το όριο έντασης του ηλεκτροσόκ (300 βολτ), από τα οποία 2 σταμάτησαν στα 330 βολτ και από ένα άτομο αντίστοιχα στα 345, 360 και 375 βολτ** (το υπέρτατο σημείο ήταν τα 450 βολτ, δύο θέσεις δίπλα στην ένδειξη «κίνδυνος, επώδυνο σοκ»)... **ΕΡΜΗΝΕΙΑ;**

Παράγοντες επιρροής στο συγκεκριμένο πειραματικό πλαίσιο

- Το πείραμα υποστηριζόταν από το Yale University
- Είχε σχεδιαστεί εξυπηρετώντας την πρόοδο της γνώσης
- Τα άτομα-δάσκαλοι ήταν εθελοντές που είχαν επιλέξει να συμμετέχουν στο πείραμα και θα ήταν αθέτηση της αρχικής του δέσμευσης να διακόψουν τη διαδικασία
- Είχαν πληρωθεί οι εθελοντές για να συμμετέχουν και προεισπράξει τα χρήματα, ανεξάρτητα από την έκβαση του πειράματος.

-Οι μαθητές θεωρείτο από τους συμμετέχοντες πως ήταν και αυτοί εθελοντές (και όχι ερευνητές που ήταν πράγματι) και ότι επίσης είχαν δεσμευτεί να βοηθήσουν στην έρευνα

-Εθεωρείτο αποτέλεσμα κλήρωσης ποιος θα ήταν ο δάσκαλος και ποιος ο μαθητής

-Σε κάθε λανθασμένη απάντηση του μαθητή σε ερωτήματα που του υπέβαλε, ο δάσκαλος χορηγούσε ηλεκτροσόκ και υπήρχε διαβεβαίωση ότι τα ηλεκτροσόκ μπορεί να ήταν ενοχλητικά αλλά όχι επικίνδυνα, ενώ από την άλλη μεριά τα οφέλη από το πείραμα θα ήταν μόνιμα.

-Ένας ερευνητής που παρίστατο καθ' όλη τη διάρκεια του πειράματος προέτρεπε το δάσκαλο να συνεχίσει, να μην σταματήσει.

-Μέχρι το επίπεδο 20 (300 βολτ), το θύμα απαντούσε. Μετά σταματούσε να απαντάει προσποιούμενο ότι κλωτσούσε από τον πόνο, έτσι έδειχνε ότι είναι συνεργάσιμο, υποφέρει, αλλά και δεν κινδυνεύει.

- Ο δάσκαλος βίωνε σύγκρουση ανάμεσα στην αρχή να μην βλάπτουμε το συνάνθρωπό μας και στην αρχή να υπακούουμε σ' αυτούς που θεωρούνται νόμιμη εξουσία και στους οποίους έχουμε δεσμευτεί.

- Το κοινωνικό κύρος του Πανεπιστημίου Yale αύξησε τη νομιμότητα της διαδικασίας του πειράματος και τη δέσμευση των συμμετεχόντων εθελοντών στα οφέλη που θα επέφερε.
- Ο υπέρτατος σκοπός του πειράματος που ήταν ταγμένος στην υπηρεσία της επιστημονικής γνώσης αύξησε επίσης τη δέσμευση στη διαδικασία.
- Επρόκειτο για πειραματικές συνθήκες όπου κανείς δεν μπορούσε να αρνηθεί να συνεχίσει ή να αποχωρήσει.

Σε επόμενα πειράματα του Milgram αυξανόταν η ανυπακοή του δασκάλου να συνεχίσει (1965, Mantell, 1971, Tilker, 1970)

-όταν ρυθμίστηκε πειραματικά το θύμα να εκφράζει τη βίωση οδύνης **πολύ νωρίτερα** στη διάρκεια του πειράματος (Γερμανία)

-όταν η ευθύνη για τη συνέχιση βρισκόταν στους ώμους μόνο του δασκάλου (Γερμανία, ΗΠΑ), **χωρίς την παρότρυνση κάποιου παρόντα ερευνητή** να συνεχίσει (εγγύτητα-απόσταση με τον ερευνητή), το 85% της υπακοής μειώθηκε στο 7%

- όταν η επανάληψη του πειράματος πραγματοποιήθηκε **σε έναν ασήμαντο κοινωνικά χώρο** (αντί του Yale).

- όταν η εγγύτητα δασκάλου με το μαθητή αυξήθηκε καθώς βρέθηκαν στο ίδιο δωμάτιο (στο αρχικό πείραμα δεν τον έβλεπε-μόνο τον άκουγε, βρισκόταν σε άλλο δωμάτιο και χτυπούσε τον τοίχο για να δείξει ότι υποφέρει)
- όταν μάλιστα η εγγύτητα αυξήθηκε εξαιρετικά (του κρατούσε το χέρι) μειώθηκε η χρήση του ηλεκτροσόκ και αυξήθηκε η συχνότητα αρνήσεων του δασκάλου να συνεχίσει
- Η παρουσία ενός προσώπου που δεν υπάκουε μείωνε και του εξεταζόμενου δασκάλου την υπακοή , (αντίθετα η παρουσία και άλλων προσώπων στον ίδιο χώρο που συμμορφώνονταν στη χρήση ηλεκτροσόκ αύξανε την υπακοή του δασκάλου).

ΚΥΡΙΑ ΑΙΤΙΑ ΥΠΑΚΟΗΣ

- Το κύρος ενός φορέα ή ατόμου απαιτεί υπακοή
- Η αμοιβή (χρήματα) ή η τιμωρία (ποινή με ηλεκτροσόκ) για μια πράξη συνδέονται με την υπακοή
- Ένας υψηλής σημασίας σκοπός
- Ο βαθμός που οι συνθήκες μιας κατάστασης είναι :
  - αναγκαστικές
  - δεσμευτικές

Θέματα δεοντολογίας που παραβιάζονταν

- Πόσο είναι σημαντική μια έρευνα ώστε να δικαιολογούνται υψηλά επίπεδα άγχους στους συμμετέχοντες; ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΤΟΤΕ ΑΚΡΙΒΕΣ ΟΥΤΕ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΙΚΟ
- Πόσο ήταν ελεύθεροι οι εθελοντές συμμετέχοντες να διακόψουν τη συμμετοχή τους; ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΔΕΝ ΗΤΑΝ, ΕΞΑΝΑΓΚΑΖΟΝΤΑΝ
- Πόσο συγκατατέθηκαν στους πραγματικούς όρους του πειράματος; ΕΛΑΧΙΣΤΑ, ΓΙΑΤΙ ΔΕΝ ΓΝΩΡΙΖΑΝ ΕΞ ΑΡΧΗΣ ΤΗ ΦΥΣΗ ΤΟΥ ΠΕΙΡΑΜΑΤΟΣ.